

УДК 796.012.2:305

Виноградова Т.І.,

*ст. викладач кафедри загальноєкономічної підготовки Херсонського державного аграрного університету, fizkultura2018@ukr.net**Україна, м. Херсон*

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ У СПОРТІ (ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ)

В статті висвітлюється роль і значення спорту, як чинника формування та прояву гендерних стереотипів. Розглянуті морфологічні ознаки жіночого організму та його можливості при заняттях різними видами спорту.

Ключові слова: *гендерні стереотипи, жінки, чоловіки, спорт.*

Постанова проблеми. Трансформаційні процеси, що відбуваються в суспільстві, ведуть до переосмислення цінностей, установок стосовно поведінки чоловіка та жінки у соціумі, але зрушення незначні та повільні зумовлюють те, що більшість людей залишається на традиційному рівні сприймання себе та свого гендеру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Саме ці стереотипи є бар'єром у встановленні справжньої гендерної рівності в нашому суспільстві. Засоби масової комунікації є найпотужнішим чинником формування суспільної свідомості, вони закріплюють в громадській думці певні поняття і уявлення. Гендерні стереотипи в засобах масової комунікації невіддільні від образу жінки, а також ідеї призначення жінки, пануючої в тій або іншій період. Так наприклад, спорт у рекламі безсоромно експлуатують жіночу привабливість у корисливих цілях [1, 3].

Значну увагу гендерним проблемам у суспільстві приділяли багато зарубіжних (С. Бем, Ш. Берн, К. Джеклін, Е. Еріксон, Л. Колберг та ін.) та вітчизняних вчених (В.О. Васютинський, Т.В. Говорун, І.В. Дубровіна, О.М. Кікінежді, І.С. Кльоцина, І.С. Кон, Т.А. Репіна, Т.М. Титаренко та ін.) [1, 5].

Метою дослідження є з'ясування ролі і значущості спорту як чинника формування та прояву гендерних стереотипів.

Виклад основного матеріалу. Стаття є первинною, якою, на думку багатьох вітчизняних вчених (О. Асмолов, М. Боришевський, Т. Титаренко та інші) треба починати характеризувати будь-яку людину, дорослу чи дитину. Чим менше ми знаємо людину, тим більша роль гендерних стереотипів, що опосередковують її оцінку. Статева належність у свідомості людини тісно пов'язана з певними очікуваннями статево відповідної поведінки. Гендерні стереотипи пов'язані з гендерними ролями (наборами очікуваних зразків поведінки (норм) для чоловіків і жінок які мають погодитись) і служать для їх підтримки і відтворення. Отже гендерні стереотипи – це стійкі форми сприйняття й оцінки особистісних якостей та поведінки чоловіків і жінок.

Маючи складну структуру, гендерні стереотипи поєднують у собі чотири компоненти – які вважають чоловічими, або жіночими (особистісні якості), типові для статі відносно їх виду професійної діяльності враховуючи статеві співвідношення та соціальні ролі, а також оцінку зовнішніх даних. Гендерні стереотипи для чоловіків і жінок є своєрідною вказівкою на їхнє призначення у суспільстві на те, як їм жити та діяти

в ньому. Виокремлюють три основні групи гендерних стереотипів: стереотипи маскуліності-фемініності: стереотипи, що стосуються розподілу сімейних і професійних ролей між чоловіком і жінками: стереотипи щодо специфіки змісту праці чоловіків і жінок (експресивна і інструментальна сфера діяльності) [2].

Особливо яскраво гендерні стереотипи виявляються в рекламі. У більшості рекламних роликів на телебаченні жінка, перш за все, виступає в двох ролях: мати і домогосподарка та сексуальний об'єкт. Сама по собі жінка не має а ні найменшого значення, вона є продуктом чоловічого сприйняття, тобто проекцію тих відчуттів, які вона здатна вселити чоловіку, спонукаючи його діяти так, а не інакше. Жінки ж у більшості своїй всіма силами підтримують свою роль секс-символу, прагнучі привернути увагу і подобатися чоловіку. Необхідно відзначити, що ситуація останнім часом починає змінюватися у засобах масової інформації про активних і успішних жінок стали частіше з'являтися матеріали, так і про чоловіків які займаються домашнім господарством і виховують дітей. Гендерні стереотипи – рецидив патріархальної свідомості, що культивується в наших засобах масової інформації, явище, яке спотворює суспільну свідомість і, дійсно, гальмує демографічний розвиток суспільства в цілому. Тому дуже важливо, щоб засоби масової комунікації не змінювали ці стереотипи, а допомагали їх змінювати [2].

Зараз у моді жінки спортивного типу, що володіють стрункою фігурою і розвиненими психомоторними якостями. Досягнення такого ідеалу сприяють заняття фізичними вправами.

З наукових позицій вивчення жінок, що займаються спортом, дозволяє визначити невідомі донедавна граничні можливості жіночого організму при виконанні різних за характером фізичних навантажень і вправ. Цьому сприяє і та обставина, що в останні роки жінки стали займатися різними видами спорту, які розглядалися як чисто чоловічі [2].

Варто звернути увагу, характеризуючи знаменні риси світового спортивного руху на розгорнуту в ньому феміністську тенденцію. У цьому, виявилось прогресування в світовому співтоваристві тієї ідеологічної течії, яка надихалася і надихається ідеями емансипації жінок.

Правда, навіть гуманні діячі відродженого олімпійського руху не відразу зважилися порушити традиційне відлучення жінок від спорту. Як відомо, їх участь в олімпійських змаганнях не передбачалося у програмі

ігор першого олімпіад нового часу. Лише в 1924 р., після багаторічних дебатів, МОИ офіційно зафіксував у своїй хартії право спортсменок самостійно брати участь в іграх олімпіад в частині видів спорту. Перелік таких видів від олімпіади до олімпіади розширювався в 1924 р. допущено участь жінок у 7 дисциплінах олімпійської програми, 1928 р. – в 9, в 1936 р. в 10, а в 1948 р. – в 19 і т.д.). Однак ще до цього, не чекаючи офіційного рішення, відважні поборниці жіночої рівноправності в спорті домоглися виходу на олімпійську арену (вже на іграх II Олімпіади, в 1900 р., 11 спортсменок брали участь у змаганнях з гольфу та тенісу). В олімпіадах останніх десятиліть спортсменки, як відомо, виступають в змаганнях з більшості розділів олімпійської програми, а частка жінок у загальному складі учасників сучасних олімпійських ігор (як літніх, так і зимових) перевищує 20% [6].

Активні представниці в сучасному спорті тих, кого нерідко все ще називають «слабкою статтю» прагнуть, начебто, довести, для них посильні будь-які з освоєних чоловіками видів спорту. В останні десятиліття почали практикувати жіночі першості і по таких спортивних дисциплінах, як марафонський біг, потрійний стрибок і стрибки з жердиною, метання молота, стрибки з трампліну на лижах, піднімання штанги, футбол, хокей, регбі, дзюдо, і по інших, здавна вважається суто чоловічими [6].

Ставити перепони захопленням жінок тим чи іншим видом спорту в принципі неприпустимо. Їх відношення до спорту не може бути цілком однаковим (хіба не ясно і те, що жінки – це не чоловіки). Є, звичайно, безліч видів спорту, придатних в якості предмета спортивного вдосконалення як для чоловіків, так і для жінок, проте і тут рівень спортивних досягнень і регламентація спортивної діяльності закономірно диференціюються залежно від статі. Тому було б необачно, якщо не сказати легковажно, закликати жінок наздогнати і перегнати чоловіків [6].

Зберігаючи повну повагу до жінок, не можна не помітити, що вони трохи зробили для пристосування окремих видів спорту до відмінностей свого організму, а також пов'язаним з ними системами тренувань. Не можна не помітити, зростаючу творчу активність жінок в спорті та їх наслідування чоловіками. Воно виражається в тому, що жінки почали займатися видами спорту, якими досі займалися тільки чоловіки (наприклад боротьба, бокс, кікбоксінг, культуризм, важка атлетика, хокей з шайбою, стрибки з трампліну на лижах, стрибки з жердиною). Звичайно, деякими з них вони можуть займатися.

В останні роки все більше вчених висловлюють думку, що серед спортсменок всіх вікових груп (дівчатка, дівчата, жінки) виражені ознаки, що свідчать про більшу маскулітності, ніж у жінок, які не займаються спортом. Це насамперед морфологічні ознаки: соматотип (ширина плечей більше ширини тазу, змінене співвідношення між жирової і м'язової тканиною на користь останньої, гірсутизм (чоловічий тип оволосіння, тобто поява волосся в зонах, не властивих жінці: груди, живіт, стегна, особа), гіпоплазія (недорозвинення) грудної залози і матки. Є і функціональні порушення (порушення менструального циклу). Це свідчить про підвищений вміст

в організмі спортсменок тестостерону і його похідних [5].

Як пояснення цього висувуються дві точки зору. Одні вчені вважають, що це результат постійно виникає після навантажуючої гіперандрогенії. Інші ж вважають, що це результат відбору в спорт дівчат чоловічого соматотипу.

Проте думка, що спортсменки все більше стають маскулітні, розділяють не всі вчені. Так, Р. Колкер і К. Уайден (R. Colker, C. Widom. 1980) виявили, що спортсменки менші фемінінних, ніж не спортсменки, але не більше маскулітні, ніж останні [5].

Жіночі досягнення впродовж століття суттєво наблизилися до чоловічих якщо спочатку в ряді видів спорту вони відрізнялися на 20% і більше, до теперішнього часу ця різниця зменшилася приблизно вдвічі, що вказує на більш високі темпи приросту спортивних досягнень жінок. Ця тенденція дала декому стверджувати, ніби жіночі рекорди у спорті в перспективі зрівняються з чоловіками і навіть перевершать їх [5, 6]. Такий прогноз є підстава вважати малоімовірним. По всій видимості, хоча тенденція наближення жіночих рекордів до чоловічим ще достаточо не зникла, у другій половині поточного століття вона явно збуває і в останні десятиліття в ряді видів спорту змінюється тенденцією до стабілізації різниці між жіночими та чоловічими досягненнями, а в окремих випадках навіть до деякого її зростання. Примітне також, що якщо зіставляти в цьому ж аспекті не тільки рекордні досягнення, але і більш часто демонстровані спортивні результати чоловіків і жінок (тобто в більш широкій вибірці), то різниця між ними виявляється більш значною, ніж при зіставленні рекордів. Очевидно, коли зіставляються лише рекордні досягнення, сильніше позначається їх залежність від індивідуальних особистостей рекордсменів і рекордсменок, при більш широкій вибірковій виразніше виявляється загальна лінія відмінностей (в даному випадку статевих). Загалом можна з достатньою підставою вважати, що якась різниця між чоловічими та жіночим спортивними досягненнями природна, закономірна і тому завжди буде існувати в силу насамперед природних функціональних і морфологічних особливостей жіночого і чоловічого організму.

Висновки.

1. Вважаємо, що роль засобів масової інформації має полягати в тому, щоб закріплювати і транслювати гендерні стереотипи, а навпаки – запроваджувати принципи рівних прав і рівних можливостей жінок і чоловіків.

2. Жіночий організм обмежений у своїх фізіологічних показниках для сильних фізичних навантажень, він призначений для відтворення роду людського. Існують різні фізіологічні критерії, які не дозволяють жінкам займатися істинно «чоловічими» видами спорту не шкодячи здоров'ю. Але все ж є і такі показники, в яких жінки перевершують чоловіків, у таких видах спорту, в яких немає великих фізичних навантажень.

3. Ділення спорту на види в яких приймають участь чоловіки і види в яких жінки обгрунтовано, тому що жінки повинні займатися спортом, враховували свої фізичні та інші особливості, а чоловіки відповідно свої. Але в сучасному світі жінки починають конкурувати з чоловічою статтю у всьому і навіть у спорті. І в цьому

в основному винне суспільство. Ніхто не виграс, якщо тут не будуть прийматися в розрахунок статеві відмінності, включаючи і ті, які спонукали чоловіків назвати жінок «кращою половиною роду людського».

Література

1. Бери Ш. Гендерная психология. – СПб: Прайм – Еврознак, 2001.-320 с.
2. Говорун П.В., Кікінежді О.М. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан. 1999. – 384 с.
3. Клецина И.С. Гендерная социализация. Учебное пособие: – СПб.: РГПУ, 1998. -216 с.
4. Хрестоматия по курсу «Основы гендерных исследований». - М.: МЦГЭ. 2001.- 320 с.
5. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины, (2003 г.) <http://www.x-gendernet/sports/ilinysport>. Htm

6. Гасанова З.А. Женщины в визначально в мужских видах спорта. <http://lid.sportedu.ru/press/tpfk/1977П7/p 18-22>. htm

References

1. BerySh. Hendernaia psykholohyia. – SPb:Prain – Evroznak, 2001.- 320 s.
2. Hovorun T.V., Kikinezhdi O.M. Stat ta seksualnist: psykholohichnyi rakurs. Navchalnyi posibnyk, – Ternopil: Navchalna knyha. – Bohdan. 1999. – 384 s.
3. Kletsyna Y.S. Hendernaia sotsyalyzatsyia. Uchebnoe posobyie: – SPb.: RGPU, 1998. -216 s.
4. Khrestomatyia po kursu «Osnovy henderny khyssledovanyi» - M.: MCGE. 2001.- 320 s.
5. Ilyn E.P. Dyfferentsyalnaia psykhyofyzyolohyia muzhchyny y zhenshchyny, (2003 h.) <http://www.x-gendernet/sports/ilinysport>. Htm
6. Hasanova Z.A. Zhenshchyny v vyznachalno v muzhskyykh vydakhi sporta. <http://lid.sportedu.ru/press/tpfk/1977T7/p 18-22>. htm

Vinogradova T.I.,

Senior Lecturer of the Department of General Economic Training of Kherson State Agrarian University,
fizkultura2018@ukr.net

Ukraine, Kherson

GENDER STEREOTYPES IN SPORTS (PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES)

The article outlines the role and the meaning of sport as a factor of forming and display of gender stereotypes. It is observed the morphological indication of woman s organism and its possibilities at the lessons of different kinds of sport.

Key words: gender stereotypes, women, men, sports.

